

... **Barbora Nosálová, META, o. p. s.**

ČEŠTINA JAKO DRUHÝ JAZYK

Ozývají se různé názory... „Záleží na tom, jestli je Slovan, nebo jestli mluví čínsky...“ „Jiné to bude, když umí psát latinkou, a když neumí třeba psát vůbec...“ „Ale taky záleží, jestli se chtějí učit, jestli na to mají, když je od přírody truhlík, tak s tím stejně nikdo nic nenadělá...“ „Já jsem měla holčinu, ta měla doučování a pak byla lepší než české děti...“ „Já s nimi nemám problém, vždycky se nějak domluvíme...“ „A za co ji mám hodnotit...“ „Ono je to strašně individuální...“ Je a není...

Přestože každý žák s odlišným mateřským jazykem (OMJ) postupuje jinak a má jinou výchozí pozici, mají všichni žáci s OMJ v osvojování češtiny hodně společného. Mají taky hodně společného s českými dětmi – třeba při vnímání učiva ve škole. Jednotlivci si mohou být různé blíž nebo dál bez ohledu na mateřský jazyk, ovšem z hlediska češtiny mají děti s OMJ víc společného mezi sebou než s dětmi Čechy, alespoň ve výchozí pozici...

Stále více učitelů se na nás (META, o. p. s.) obrací pro radu, co dělat s dětmi s OMJ, nabídneme stručný přehled možností, jak s výukou češtiny jako druhého jazyka postupovat, jaké materiály jsou k dispozici a kontakt na poradenství pro pedagogy i pro cizince.

Dítě s OMJ si češtinu osvojuje jako cizí jazyk – představme si sami sebe, když se učíme anglicky, rusky, francouzsky... Podporovat ho v rozvoji slovní zásoby je nezbytné jak na úplném začátku, když nám vůbec nerozumí a nemluví, tak i později, když už je na komunikační úrovni zdatné. Zároveň to není záležitostí jen zvláštní výuky ČDJ (ať už v disponibilních hodinách, v rámci pedagogické intervence, nebo jako druhého cizího jazyka – více o organizaci ČDJ na www.inkluzivniskola.cz), ale výuky ve všech vyučovacích předmětech. Snažíme se vždy výuku obsahovou spojit s výukou jazykovou, tj. klademe důraz i na slovní zásobu a na věty, které použijeme k vyjádření obsahu.

Při prvním setkání s dítětem je dobré udělat jazykovou diagnostiku – například formou strukturovaného rozhovoru o obrázku, kdy je možné udělat si představu o pokročilosti dítěte ve slovní zásobě a mluvení. Součástí diagnostiky je i psaný test, díky kterému získáte zhruba představu o tom, jak dítě píše, jak rozumí textu a jak je na tom s gramatikou. Zároveň je to příjemný způsob, jak setkávání s dítětem zahájit. Diagnostika, kterou úspěšně používáme, je k dispozici na zmíněném webu. Pokud budete dítě posílat do PPP, můžete mu dát tuto diagnostiku s sebou, mnohdy to ovlivní přístup poradny v tom, jestli chce nebo nechce dítě objednat, stává se, že to pozitivně ovlivní i čekací dobu.

Čím začít v samotné výuce, nejruznější tipy a aktivity, posloupnost témat a možnosti hodnocení dětí s OMJ najdete v průvodci pro učitele *Učíme češtinu jako druhý jazyk*, kde jsme shrnuli svoje zkušenosti s výukou – je také na inkluzivniskola.cz, nebo si můžete domluvit jeho zaslání či vyzvednutí v META, o. p. s.. V tomto průvodci najdete i doporučení k dalším materiálům a učebnicím, které jsou na trhu.

Na průvodce navazují i materiály – třeba obrázkové kartičky se slovní zásobou k jednotlivým tématům (slova jsou jak v 1. pádě, tak v pádě, ve kterém se často používají – lze s nimi proto pracovat jak slovníkově, tak v jazykových strukturách a gramaticky). K dispozici jsou soupisy dovedností na nižší a vyšší komunikační úrovni, které pomohou dávat pozor na to, jestli ve výuce pokrýváme všechny potřebné dovednosti v daném tématu.

Jako kontrola nebo jako pracovní materiál slouží testy na úrovni A1 a A2, které jsou zpracované právě na základě cílových dovedností a slovní zásoby zobrazené na kartičkách. Spolu s aktivitami pospanými v průvodci *Učíme ČDJ na ŽŠ*

tak tvoří celek pro výuku ČDJ na komunikační úrovni.

Obsah výuky volíme v souvislosti s komunikačními a vzdělávacími situacemi, do nichž žák ve škole a v běžném životě vstupuje. Cíl výuky formulujeme z hlediska žáka a vycházíme z toho, co žák potřebuje, aby danou situaci zvládl. Jiné cíle jsou u žáků z 1. a 2. stupně, také rozlišujeme čtenáře a nečtenáře, děti se znalostí či bez znalosti latinky.

Důležité specifikum jazykové podpory žáků s odlišným mateřským jazykem ve škole je jejich nesourodá pokročilost v různých oblastech a situacích či v jednotlivých dovednostech. Žáci se mohou velmi dobře orientovat v prostředí školy a dobře ovládat školní fráze, jinak ale mluví v infinitivech – a jejich slovní zásoba je zároveň velmi bohatá. Někteří žáci mají dobrou slovní zásobu a umí přesně pravopisnou podobu slov, není jim ale rozumět, případně neumí ani souvisle promluvit.

Velmi často mají žáci s OMJ dobrou slovní zásobu i mluvený projev, ale výrazně špatný projev písemný, a to včetně označování hlásek písmeny. Toto vše diferencuje potom cíle v rámci skupiny a ovlivňuje i rozsah tréninku jednotlivých dovedností.

Na všechny tyto situace již existují nějaká řešení na citovaném webu pod odkazem Čeština jako druhý jazyk. Kontakt na poradenství pro pedagogy a poradenství pro cizince najdete na www.meta-ops.cz.

